

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ 2^Η ΕΚΔΟΣΗ

Η δεύτερη έκδοση του παρόντος έργου είναι ενημερωμένη με την δημοσιευμένη σε νομικά περιοδικά μέχρι και τον Νοέμβριο του 2018 νομολογία, ενώ έχει εμπλουτιστεί σημαντικά με πρόσφατες ή και παλαιότερες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Παρά την προσθήκη σημαντικού αριθμού αποφάσεων και ως εκ τούτου την αύξηση κατά περιεχόμενο του συνολικού όγκου του έργου, ελήφθη μέριμνα ώστε η έκταση της παρούσας νέας έκδοσης να μην υπερβαίνει την προηγούμενη σε αριθμό σελίδων. Τούτο οφείλεται αφενός μεν στις εκδοτικές βελτιώσεις στην δομή και την παρουσίαση της νομολογίας, αφετέρου δε στην προσπάθεια που καταβλήθηκε να περιορισθεί ακόμη περισσότερο η αναφορά σε αποφάσεις που απλώς επαναλαμβάνουν ήδη παγιωμένη νομολογία ή οι οποίες αφορούν σε προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς και δεν παρουσιάζουν πλέον ιδιαίτερη πρακτική χρησιμότητα.

Πέραν τούτου, με την παρούσα νέα έκδοση δίνεται ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στην περιπτωσιολογική παράθεση νομολογίας επί κρίσιμων άρθρων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το άρθρο 139 ΚΠΔ, στο οποίο πλέον παρατίθεται η σχετική με την πληρότητα της αιτιολογίας νομολογία επί μιας σειράς επιμέρους αδικημάτων, καθώς και η παράθεση στο άρθρο 170 αριθμ. 14 συγκεκριμένων παραδειγμάτων περί του ορισμένου των αυτοτελών ισχυρισμών. Στόχος είναι οι ενόητες αυτές να εμπλουτιστούν έτι περαιτέρω στις επόμενες εκδόσεις με νεότερες αποφάσεις. Διευκρινίζεται ότι στις περιπτώσεις αυτές, η παράθεση της νομολογίας επί συγκεκριμένων αδικημάτων γίνεται κατά τη σειρά που τα επιμέρους αυτά αδικήματα απαντούν στον Ποινικό Κώδικα, ενώ καθόσον αφορά σε διατάξεις άλλων νομοθετημάτων, αναλόγως προς τον χρόνο έκδοσης του εκάστοτε νομοθετήματος.

Η επιμέλεια και της δεύτερης αυτής έκδοσης, καθώς και η πρωτοβουλία για όλες τις επιμέρους βελτιώσεις κατά την παράθεση και επεξεργασία του σχετικού νομολογιακού υλικού, ανήκει, όπως και στην προηγούμενη έκδοση, στον *Δημήτριο Βούλγαρη*, Δ.Ν. – Δικηγόρο.

Ν. Ανδρουλάκης
Θ. Δαλακούρας / Ι. Γιαννίδης / Η. Αναγνωστόπουλος
Ιανουάριος 2019

ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

1ο Τμήμα: Ποινικά δικαστήρια και δικαστικά πρόσωπα

1ο Κεφάλαιο: Ποινική δικαιοδοσία

1 Ποινικά δικαστήρια. Ποινική δικαιοδοσία ασκούν τα εξής δικαστήρια: α) Τα πταισματοδικεία· β) τα πλημμελειοδικεία· γ) τα δικαστήρια των ανηλίκων· δ) τα κακουργιοδικεία· ε) τα εφετεία· στ) ο Άρειος Πάγος ως ακυρωτικό.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

1 **Στρατιωτικοί:** Η ιδιότητα του στρατιωτικού αποκτάται, ανάλογα με τις διακρίσεις του Ν. 3421/2005, είτε με την κατάταξη στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις λόγω ορισμένης αιτίας, όπως εκπλήρωση στρατεύσιμης, εφεδρικής ή πρόσθετης στρατιωτικής υποχρέωσης, είτε εθελοντικά, είτε με την είσοδο σε στρατιωτικές παραγωγικές σχολές με σκοπό την απόκτηση της ιδιότητας του μόνιμου στρατιωτικού, είτε με άλλο τρόπο, όπως επί παραδείγματι με διαγωνισμό. Οι μαθητές των στρατιωτικών σχολών είναι στρατιωτικοί κατά την έννοια του ΣΠΚ (ΣτρΘεσ 734/2012 ΠοινΧρ 2014, 153· βλ. και ΑΠ 1026/2009 ΠοινΧρ 2010, 288).

☞ Για την έννοια του στρατιωτικού, βλ. ά. 5 παρ. 1 περ. β' ΣΠΚ· βλ. και ά. 193 ΣΠΚ.

2 **Κρίσιμος χρόνος:** Στην δικαιοδοσία των στρατιωτικών δικαστηρίων υπάγονται όσοι είναι στρατιωτικοί κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης (ΑΠ 19/1996 ΠοινΧρ 1996, 1303). Η απώλεια της στρατιωτικής ιδιότητας κατά την εκδίκαση της υπόθεσης δεν αίρει την δικαιοδοσία των στρατιωτικών δικαστηρίων (ΑΠ 843/1976 ΠοινΧρ 1977, 251).

3 **Επί συμμετοχής:** Σε περίπτωση συμμετοχής, κατά την έννοια των άρθρων 45 έως 47 ΠΚ, στρατιωτικών και ιδιωτών στο έγκλημα, αρμόδια είναι τα κοινά ποινικά δικαστήρια αν το έγκλημα είναι του κοινού ποινικού δικαίου, ενώ αν είναι στρατιωτικό, τα στρατοδικεία για τους στρατιωτικούς και τα κοινά ποινικά δικαστήρια για τους ιδιώτες (ΣυμβΑΠ 630/2015 ΠοινΧρ 2016, 343). Με το ά. 195 ΣΠΚ κάμπτεται ο κανόνας της εκδίκασης των εγκλημάτων των στρατιωτικών από τα στρατιωτικά ποινικά δικαστήρια επί συμμετοχής. Η έννοια της συμμετοχής στο ά. 195 ΣΠΚ νοείται με το περιεχόμενο που ο όρος αυτός έχει στα άρθρα 45-47 ΠΚ. Επί παραουργίας, υφίστανται τόσα αυτοτελή εγκλήματα όσοι και οι παραλλήλως ενεργούντες αυτουργοί. Για τον λόγο αυτόν, σε περίπτωση που ιδιώτες και στρατιωτικοί ενήργησαν ως παραουργοί, οι μεν στρατιωτικοί υπάγονται στην δικαιοδοσία των στρατιωτικών δικαστηρίων, οι δε ιδιώτες στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων (Στρίωναν 182/2012 ΠοινΧρ 2013, 388).

4 **Επί συναφών αδικημάτων:** Κατά το άρ. 197 ΣΠΚ, για πράξεις που είναι απλώς συναφείς, χωρίς το στοιχείο της συμμετοχής υπό την έννοια της συμπράξεως στην κυρία πράξη και στη συναπόφαση, αρμόδια είναι τα στρατιωτικά δικαστήρια για τους στρατιωτικούς και τα κοινά ποινικά δικαστήρια για τους ιδιώτες (ΣυμβΑΠ 630/2015 ΠοινΧρ 2016, 343).

5 **Αλλοδαποί στρατιωτικοί:** Οι αξιωματικοί αλλοδαπών Ενόπλων Δυνάμεων που βρίσκονται στην Ελλάδα για εκπαίδευση δεν θεωρούνται στρατιωτικοί (ΣτρΘεσ 92/1996 Υπερ. 1996, 626). Αντιθέτως, οι αλλοδαποί μαθητές ελληνικών σχολών ενόπλων δυνάμεων θεωρούνται στρατιωτικοί, και συνεπώς υπάγονται στα στρατιωτικά ποινικά δικαστήρια,

κατά το μέτρο εκείνο που συνδέεται με την εκπαίδευσή τους στην εκάστοτε σχολή (ΣυμβΑΠ 955/1991 ΠοινΧρ 1991, 1284 επ., 1285, με αντίθ. εισ. πρότ. Η. Σπυρόπουλου, ΣυμβΑΠ 1026/2009 ΠοινΧρ 2010, 288· υπέρ της υπαγωγής των προσώπων αυτών στα στρατιωτικά ποινικά δικαστήρια σε κάθε περίπτωση ΣυμβΑΠ 1613/1986 ΠοινΧρ 1987, 210 επ., ΣυμβΠλημΘεσ 463/1989 Αρμ. 1989, 679 επ., 683, με αντίθ. εισ. πρότ. Στ. Δασκαλόπουλου).

- 6 **Αστυνομικοί:** Οι ανήκοντες στην Ελληνική Αστυνομία υπάγονται στα κοινά και όχι στα στρατιωτικά ποινικά δικαστήρια (ΓνωμΕισΑΠ 9/1985 [Κ. Σταμάτης] ΕΛΛΔνη 1985, 1055).
- 7 **Διαρκή εγκλήματα:** Η διάταξη του ά. 197 παρ. 2 ΣΠΚ σχετικά με την εκδίκαση από τα κοινά ποινικά δικαστήρια όλων των πράξεων ενός κατ' εξακολούθησιν εγκλήματος εφαρμόζεται αναλογικά και στα διαρκή εγκλήματα (ΑΠ 794/2004 ΠΛογ 2004, 908).

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ Α. 86 ΣΥΝΤ.

- 8 **Αρμοδιότητα επί των συμμετόχων:** Το δικαστήριο του ά. 86 παρ. 1 Σύντ. έχει δικαιοδοσία και επί των συμμετόχων μη Υπουργών, αρκεί αυτοί να συμπεριελήφθησαν –είτε ονομαστικά είτε όχι– στην δίωξη της Βουλής (ΟΛΑΠ 573/1993 ΠοινΧρ 1993, 392 επ., 393· κατά τις ΑΠ 1472/1995 Υπερ. 1996, 773 επ., 774, ΣυμβΑΠ 596/1995 ΠοινΧρ 1995, 921 επ., 923, αυτοί είναι υποχρεωτικά συμπαραπεμπτέοι ανεξάρτητα του αν περιελήφθησαν στην δίωξη της Βουλής ή όχι). Αντιστοίχως, η απόφαση της Βουλής περί αναστολής της ποινικής δίωξης καταλαμβάνει και τους συμμετόχους (ΣυμβΑΠ 596/1995 ΠοινΧρ 1995, 921 επ., 923· βλ. και ΤρΕφΑΘ 2849, 3597/2005 ΠοινΧρ 2006, 447 επ., 448).

2 **Εξαιρέσεις από την ποινική δικαιοδοσία. Στη δικαιοδοσία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων δεν εμπίπτουν:** α) Οι αρχηγοί των ξένων κρατών β) Οι διπλωματικοί αντιπρόσωποί τους που είναι διαπιστευμένοι στην Ελλάδα· γ) Το προσωπικό της διπλωματικής αντιπροσωπείας ξένου κράτους που είναι διαπιστευμένο στην Ελλάδα· δ) Τα μέλη της οικογένειας των προσώπων που αναφέρονται στα στοιχεία α και β και κατοικούν μαζί τους· ε) Το υπηρετικό προσωπικό των προσώπων που αναφέρονται στα στοιχεία α και β, όταν έχει την ίδια υπηκοότητα και στ) Όλα τα άλλα πρόσωπα που απολαμβάνουν το προνόμιο της ετεροδικίας με βάση είτε συμβάσεις που έχουν συναφθεί με άλλα κράτη είτε διεθνή έθιμα που γίνονται αποδεκτά από όλα τα κράτη.

- 1 **Νομική φύση:** Η ετεροδικία αποτελεί αρνητική δικονομική προϋπόθεση –δικονομικό κώλυμα– και λαμβάνεται αυτεπαγγέλτως υπόψιν σε κάθε στάση της δίκης. Πρόκειται δε για κώλυμα προσωρινού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα η ποινική δίωξη να μπορεί να κινηθεί εκ νέου, όταν το κώλυμα αυτό αρθεί (ΑΠ 780/1975 ΠοινΧρ 1976, 161, ΣυμβΠλημΑΘ 785/1989 [εισ. πρότ. Ευ. Παντιώρα] ΠοινΧρ 1989, 999 επ., 1001, ΜονΠλημΚερκ 3756/1997 ΠοινΧρ 1997, 1189 επ., ΔιατΕισΠλημΑΘ 61-07/180/33/07 [Γ. Βούλγαρης] ΠοινΧρ 2009, 1006).
- 2 **Η ετεροδικία ως προνόμιο προσωποπαγές:** Η ετεροδικία αποτελεί προνόμιο που αναφέρεται στο πρόσωπο και όχι στην πράξη, και ως εκ τούτου είναι αδιάφορο αν η πράξη τελέστηκε πριν από την ανάληψη των καθηκόντων του ετεροδικούντος προσώπου ή κατά την διάρκεια της άσκησης αυτών (ΣυμβΠλημΘεσ 4700/1969 [εισ. πρότ. Γ. Κουβέλη] ΠοινΧρ 1970, 47, ΣυμβΠλημΑΘ 785/1989 [εισ. πρότ. Ευ. Παντιώρα] ΠοινΧρ 1989, 999).
- 3 **Πρόξενοι:** Οι πρόξενοι, αν και κατ' αρχήν δεν απολαύουν του προνομίου της ετεροδικίας, εξομοιώνται βάσει διεθνούς εθίμου προς τους λοιπούς διπλωματικούς υπαλλήλους, εάν είναι διαπιστευμένοι και ασκούν διπλωματικά καθήκοντα, καθώς και αν τους παρασχεθήκε το προνόμιο αυτό βάσει διεθνούς συμβάσεως (ΓνωμΕισΑΠ 9/1966 [Κ. Κόλλιας] ΠοινΧρ 1966, 180 επ., 181, ΣυμβΠλημΘεσ 4700/1969 [εισ. πρότ. Γ. Κουβέλη] ΠοινΧρ 1970, 47 επ.).

Πλήρωμα αλλοδαπού πολεμικού πλοίου: Μέλη πληρώματος αλλοδαπού πολεμικού πλοίου, το οποίο κατά το διεθνές εθιμικό δίκαιο απολαμβάνει του προνομίου της ετεροδικίας ενόσω βρίσκεται σε λιμένα ή στην αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελληνικής Επικράτειας, εξαιρούνται του προνομίου αυτού, εφόσον τελέσουν αδίκημα στην ξηρά και ενώ βρίσκονται εκεί χάριν τουρισμού ή αναψυχής, και ως εκ τούτου όχι σε διατεταγμένη υπηρεσία (ΜονΠλημΚερκ 3756/1997 ΠοινΧρ 1997, 1189 ΠοινΧρ 1997, 1189). Το ίδιο ισχύει και ως προς τα πρόσωπα που καλύπτονται από το προνόμιο της ετεροδικίας σύμφωνα με την Συνθήκη της Βιέννης του 1961–Ν.Δ. 503/1970–(ΣυμβΑΠ 1352/1981 ΠοινΧρ 1982, 549).

Παραίτηση: Από το προνόμιο της ετεροδικίας δεν μπορεί να παραιτηθεί το πρόσωπο στο οποίο αυτή παρέχεται, αλλά μόνον το κράτος προέλευσης του προσώπου (ΔιατΕισΠλημΑθ 61-07/180/33/07 [Γ. Βούλγαρης] ΠοινΧρ 2009, 1006).

2ο Κεφάλαιο: Τα Ποινικά Δικαστήρια

3 Πταισματοδικεία. 1. Κάθε ειρηνοδικείο είναι ταυτόχρονα και πταισματοδικείο, με την προϋπόθεση ότι στην ίδια περιφέρεια δεν υπάρχει ειδικό πταισματοδικείο.

2. Ο πταισματοδίκης: α) δικάζει τα πταίσματα, εκτός από εκείνα που υπάγονται με ειδικές διατάξεις σε άλλο δικαστήριο ή δημόσιο όργανο· β) ενεργεί προανάκριση για κάθε έγκλημα σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του κώδικα· γ) ενεργεί προκαταρκτική εξέταση ύστερα από παραγγελία του εισαγγελέα (άρθρα 31 και 33 παρ. 1).

4 Δικαστήρια των πλημμελειοδικών. 1. Κάθε δικαστήριο πρωτοδικών είναι ταυτόχρονα και δικαστήριο πλημμελειοδικών.

2. Στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων των πλημμελειοδικών ανήκει: α) η ανάκριση ανακριτές διορίζονται ένας ή περισσότεροι πλημμελειοδίκες σύμφωνα με τις διατάξεις του οργανισμού των δικαστηρίων· σε έναν από τους ανακριτές, που ορίζεται ειδικά γι' αυτό το σκοπό, ανατίθεται η ανάκριση κατά ανηλίκων (άρθρο 7)· β) η άσκηση της εξουσίας του δικαστικού συμβουλίου.

Σχετική νομοθεσία

• Στο άρθρο 111 παρ. 1 στοιχ. ζ' του **Ν. 1756/1988** («Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάσταση Δικαστικών Λειτουργιών» – ΦΕΚ Α' 35/26. 2. 1988) ορίζονται τα εξής: «Από την έναρξη της ισχύος του κώδικα αυτού καταργούνται: [...] ζ. τα άρθρα 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 305 παρ. 1 και 316 παρ. 1 του Κ.Ποιν.Δ., όπως έχουν αντικατασταθεί, τροποποιηθεί ή συμπληρωθεί, αναφορικά με τη συγκρότηση των ποινικών δικαστηρίων και συμβουλίων.»

5 Τριμελή πλημμελειοδικεία. 1. Το δικαστήριο των πλημμελειοδικών αποτελείται από τρεις τακτικούς δικαστές. Επιτρέπεται η αναπλήρωση ενός μόνο δικαστή από πάρεδρο στο πρωτοδικείο, από πταισματοδίκη ή από ειρηνοδίκη, όταν για οποιονδήποτε λόγο είναι αδύνατη αυτή η σύνθεση. Αν ο πρόεδρος προβλέπει ότι κάποια δίκη θα διαρκέσει πολύ, μπορεί να προσλάβει έως δύο συμπαραδρεύοντες δικαστές για την αναπλήρωση εκείνων των δικαστών για τους οποίους τυχόν θα προκύψει κώλυμα κατά τη διάρκεια της δίκης. Σε περίπτωση κωλύματος του προέδρου, την προεδρία την αναλαμβάνει ο αρχαιότερος από αυτούς που απομένουν, ανάμεσα στους οποίους περιλαμβάνονται και οι συμπαραδρεύοντες.

2. Η εκδίκαση των πλημμελημάτων, των πταισμάτων και των εφέσεων που αναφέρονται στο άρθρο 112 ανήκει στη δικαιοδοσία του τριμελούς πλημμελειοδικείου.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

Προβολή κακής σύνθεσης ως λόγου αναιρέσεως: Στην περίπτωση που διατυπώνεται ως λόγος αναιρέσεως η αίτηση της κακής συνθέσεως του τριμελούς πλημμελειοδι-

κειού, διότι του δικαστηρίου δεν προήδρευσε, εις αναπλήρωσιν του προέδρου πρωτοδικών, ο αρχαιότερος πρωτοδίκης, πρέπει, για να είναι ορισμένος ο σχετικός λόγος αναίρεσως, να αναφέρεται ότι υπηρέτησαν στο δικαστήριο πρωτοδίκης αρχαιότεροι εκείνου που προήδρευσε και ποίοι ήσαν αυτοί (ΑΠ 1265/1995 ΠοινΧρ 1996, 382^φ και ά. 171 αριθμ. 1 επ.).

- 2 Αιτιολογία της απόφασης αναπλήρωσης του προέδρου:** Κατά την συγκρότηση του τριμελούς πλημμελειοδικείου ο πρόεδρος πρωτοδικών αναπληρώνεται στην προεδρία του δικαστηρίου από τον αρχαιότερο πρωτοδίκη του ίδιου δικαστηρίου, χωρίς να απαιτείται ειδικότερη αιτιολόγηση (ΑΠ 1265/1995 ΠοινΧρ 1996, 382). Πρέπει, όμως, να αναφέρεται στην απόφαση ότι δεν υπάρχουν πρόεδροι ή ότι οι υπάρχοντες απουσιάζουν ή κωλύονται, χωρίς αντιθέτως να είναι αναγκαία ειδικότερη αναφορά στο συγκεκριμένο κώλυμα (ΑΠ 84/2004 Πραξ/ΛογΠΔ 2004, 35).
^φ και ά. 5 παρ. 1 στοιχ. Α' υποστοιχ. γ' Ν. 1756/1988

6 Μονομελή πλημμελειοδικεία. Το μονομελές πλημμελειοδικείο συγκροτείται από ένα πλημμελειοδίκη, που ορίζεται κάθε τρίμηνο από την ολομέλεια του δικαστηρίου μαζί με έναν ή περισσότερους αναπληρωτές από τους πλημμελειοδίκης. Ο πρόεδρος των πρωτοδικών μπορεί να διακρίνει ως μόνος πλημμελειοδίκης. Η δικαιοδοσία του μονομελούς πλημμελειοδικείου ορίζεται στο άρθρο 114.

Στο ίδιο δικαστήριο πλημμελειοδικών είναι δυνατόν να λειτουργούν και περισσότερα μονομελή. Ως τόπος συνεδριάσεων του μονομελούς, όταν συνεδριάζει εκτός έδρας, ορίζεται πάντοτε κάποια έδρα ειρηνοδικείου με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και μετά γνωμοδότηση της ολομέλειας του αρμόδιου δικαστηρίου πρωτοδικών και του εισαγγελέα εφετών.

Με την ίδια διαδικασία μπορεί να οριστεί και άλλος τόπος συνεδριάσεων, εκτός έδρας ειρηνοδικείου, αν υπάρχουν σ' αυτόν οι κατάλληλες συνθήκες για συνεδρίαση δικαστηρίου και συζήτηση των υποθέσεων.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

- 1 Κακή σύνθεση λόγω μη διορισμού από την ολομέλεια:** Ο μη διορισμός του πλημμελειοδίκη από την ολομέλεια του πρωτοδικείου καθώς και η παράλειψη μνείας στην απόφαση ότι αυτός έχει διορισθεί από την ολομέλεια ή αν είναι ο τακτικός ή ο αναπληρωτής του δεν δημιουργεί κακή σύνθεση του μονομελούς πλημμελειοδικείου (ΑΠ 977/1984 ΠοινΧρ 1985, 154).

7 Δικαστήρια ανηλίκων. 1. Το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων συγκροτείται από έναν πρωτοδίκη σε κάθε πρωτοδικείο, ο οποίος ορίζεται μαζί με έναν αναπληρωτή για δύο χρόνια, με απόφαση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου και μετά πρόταση του Υπουργού της Δικαιοσύνης προτιμώνται όσοι έχουν ειδικές γνώσεις και γνωρίζουν, αν είναι δυνατό, μία από τις γλώσσες αγγλική, γαλλική, γερμανική ή ιταλική.

2. Η θητεία των δικαστών ανηλίκων μπορεί να ανανεώνεται με τον ίδιο τρόπο, πάντοτε όμως με τη συναίνεσή τους. Κατά τη διάρκεια της θητείας τους επιτρέπεται η αντικατάστασή τους με τον ίδιο πάλι τρόπο, μετά όμως σύμφωνη και ειδικά αιτιολογημένη γνώμη του προέδρου και του εισαγγελέα εφετών.

3. Το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων συγκροτείται από το δικαστή ανηλίκων που αναφέρεται στην παράγραφο 1 και από δύο πλημμελειοδίκης, που ορίζονται από τον πρόεδρο πρωτοδικών. Στο δικαστήριο αυτό προεδρεύει, αν είναι δυνατό, ο δικαστής ανηλίκων. Το εφετείο ανηλίκων συγκροτείται από έναν εφέτη και έναν αναπληρωτή του, που ορίζονται σε κάθε εφετείο σύμφωνα με όσα αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου αυτού, και από δύο άλλους εφέτες, που ορίζονται ως δικαστές ανηλίκων

από τον πρόεδρο των εφετών. Στο δικαστήριο αυτό προεδρεύει, αν είναι δυνατό, ο εφέτης δικαστής ανηλίκων. Η παράγραφος 2 του άρθρου 9 εφαρμόζεται και στην περίπτωση αυτή.

4. Η δικαιοδοσία των δικαστηρίων ανηλίκων ορίζεται στο άρθρο 113.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

Ιδιότητα πλημμελειοδικών και εφετών ως δικαστών ανηλίκων: Εάν το εφετείο ανηλίκων δεν συγκροτήθηκε από εφέτες ο ένας εκ των οποίων να έχει διορισθεί δικαστής ανηλίκων, ή αναπληρωτής αυτού, και οι λοιποί να έχουν ορισθεί δικαστές ανηλίκων με πράξη του Προέδρου Εφετών, δημιουργείται λόγος αναιρέσεως λόγω κακής σύνθεσης του δικαστηρίου (ΑΠ 733/1988 ΠοινΧρ 1988, 859 επ., ΑΠ 714/1987 ΠοινΧρ 1987, 624 επ.). Στην απόφαση του τριμελούς εφετείου ανηλίκων πρέπει να αναφέρεται αν οι εφέτες που έλαβαν μέρος στην σύνθεση αυτού είχαν ορισθεί ως δικαστές ανηλίκων (ΑΠ 1477/1991 ΠοινΧρ 1992, 275 επ., ΑΠ 1037/2010 ΠοινΧρ 2011, 341, με παραρ. Θ. Σάμιου). Αντιθέτως, δεν ισχύει το ίδιο για το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων, για την νόμιμη σύνθεση του οποίου δεν απαιτείται οι δύο πλημμελειοδίκες που ορίζονται από τον πρόεδρο πρωτοδικών να έχουν ορισθεί από τον τελευταίο και ως δικαστές ανηλίκων (ΑΠ 111/1987 ΠοινΧρ 1987, 385).

☞ και ά. 4 παρ. 1 στοιχ. η' Ν. 1756/1988

8 Δικαστήρια που δικάζουν τα κακουργήματα. 1. Τα δικαστήρια που δικάζουν τα κακουργήματα συγκροτούνται ως εξής:

α) Το μεικτό ορκωτό δικαστήριο συγκροτείται από τον πρόεδρο πρωτοδικών ή τον αναπληρωτή του, δύο πρωτοδίκες και τέσσερις ενόρκους· β) το μεικτό ορκωτό εφετείο συγκροτείται από πρόεδρο εφετών, δύο εφέτες και τέσσερις ενόρκους· γ) το τριμελές εφετείο συντίθεται από τον πρόεδρο εφετών ή τον αναπληρωτή του και από δύο εφέτες· δ) το πενταμελές εφετείο συντίθεται από τον πρόεδρο εφετών και από τέσσερις εφέτες.

2. Το μεικτό ορκωτό δικαστήριο συγκροτείται στην έδρα κάθε πρωτοδικείου, και το μεικτό ορκωτό εφετείο στην έδρα κάθε εφετείου.

3. Το τριμελές και το πενταμελές εφετείο λειτουργούν στην έδρα κάθε εφετείου.

4. Ο εισαγγελέας των εφετών (ή άλλος εισαγγελέας ή αντεισαγγελέας του ίδιου εφετείου) ασκεί καθήκοντα εισαγγελέα στο μεικτό ορκωτό εφετείο της έδρας του και στα μεικτά ορκωτά δικαστήρια της έδρας και της περιφέρειάς του, στα οποία προσδιορίζει και τις υποθέσεις· μπορεί επίσης να αναθέτει σε εισαγγελέα ή αντεισαγγελέα πρωτοδικών να εκτελεί καθήκοντα εισαγγελέα στα μεικτά ορκωτά δικαστήρια της έδρας και της περιφέρειάς του.

5. Καθήκοντα γραμματέα στο μεικτό ορκωτό δικαστήριο εκτελεί υπάλληλος της γραμματείας του πρωτοδικείου, ενώ στο μεικτό ορκωτό εφετείο υπάλληλος της γραμματείας του εφετείου.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

Τακτικοί δικαστές των ΜΟΔ και ΜΟΕ ως αυτοτελές δικαστήριο: Οι τακτικοί δικαστές του ΜΟΔ απαρτίζουν μεν μαζί με τους ενόρκους ενιαίο δικαστήριο, παράλληλα όμως αποτελούν από μόνοι τους αυτοτελές ιδιαίτερο δικαστήριο (ΜΟΔΗλείας 14/1987, Αρμ. 1987, 422 επ.). Οι τρεις δικαστές του ΜΟΕφ αποτελούν αυτοτελές ιδιαίτερο δικαστήριο, όταν αποφασίζουν επί ζητημάτων που τους ανατίθενται από τον νόμο και επί των συναφών προς το δικαζόμενο κακούργημα αξιόποινων πράξεων (ΑΠ 1791/1991 ΝοΒ 1992, 618).

☞ και ά. 4 παρ. 1 περ. θ' και ι' Ν. 1756/1988

9 Εφετείο. 1. Το συμβούλιο των εφετών και το δικαστήριο των εφετών συντίθεται από τον πρόεδρο των εφετών ή τον αναπληρωτή του και από δύο εφέτες. Όταν το δικαστήριο των εφετών δικάζει εφέσεις κατά αποφάσεων του τριμελούς εφετείου, συντίθεται από πρόεδρο εφετών και από τέσσερις εφέτες.

2. Αν για οποιονδήποτε λόγο είναι αδύνατη αυτή η σύνθεση, επιτρέπεται η αναπλήρωση ενός μόνο εφέτη στο τριμελές (δικαστήριο ή συμβούλιο) και δύο το πολύ εφετών στο πενταμελές από προέδρους πρωτοδικών ή από πλημμελειοδίκες που έχουν τουλάχιστον πενταετή υπηρεσία πλημμελειοδικών.

3. Αν ο πρόεδρος ή ο πρόεδρος του συμβουλίου που διευθύνει το εφετείο προβλέπει ότι κάποια δίκη θα διαρκέσει πολύ, ορίζει με πράξη του έως δύο συμπαρεδρεύοντες δικαστές, όταν το εφετείο αποτελείται από τρεις δικαστές, και έως τρεις, όταν αποτελείται από πέντε δικαστές, για να αναπληρώσουν αυτούς που θα έχουν τυχόν κώλυμα κατά τη διάρκεια της δίκης. Όπου διενεργείται κλήρωση των συνθέσεων, ο ορισμός γίνεται αμέσως μετά την κλήρωση του μεν προέδρου από τον πίνακα των κληρωθέντων αναπληρωματικών προέδρων των δε μελών της σύνθεσης από τον πίνακα των κληρωθέντων αναπληρωματικών δικαστών, κατά τη σειρά της κληρώσεώς τους. Σε περίπτωση κωλύματος του προέδρου την προεδρία αναλαμβάνει ο αρχαιότερος μεταξύ αυτών που απομένουν, ανάμεσα στους οποίους περιλαμβάνονται και οι συμπαρεδρεύοντες.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

- 1** Περιεχόμενο απόφασης/βουλεύματος σε περίπτωση αναπλήρωσης: Δεν είναι αναγκαίο να αναφέρεται στα πρακτικά της απόφασης του τριμελούς εφετείου η αδυναμία, το κώλυμα ή η απουσία του προέδρου εφετών που έχει ως αποτέλεσμα αντί του τελευταίου να προεδρεύει εφέτης, ορισθείς κατόπιν κλήρωσης (ΑΠ 819/2007 ΠοινΧρ 2008, 237 επ., ΑΠ 27/2012 ΠοινΧρ 2012, 518). Επίσης, στην απόφαση δεν απαιτείται να αναφέρεται ούτε η πράξη του διευθύνοντος δικαστή σχετικά με την αναπλήρωση του προέδρου εφετών από τον προεδρεύοντα εφέτη (ΑΠ 1531/2001 ΠοινΔικ 2002, 118 [περιληπτικώς]) ούτε το γεγονός ότι του δικαστηρίου προΐσταται ο αρχαιότερος εφέτης λόγω κωλύματος του προέδρου (ΑΠ 17/1988 ΠοινΧρ 1988, 418 επ.). Αντίθετα, πρέπει να βεβαιώνεται στο βούλευμα ο λόγος για τον οποίο είναι αδύνατη η σύνθεση του συμβουλίου εφετών από τρεις εφέτες, ειδάλλως επέρχεται απόλυτη ακυρότητα λόγω κακής σύνθεσης (ΣυμβΑΠ 178/1988 ΠοινΧρ 1988, 488 επ.).

- 2** Αναπλήρωση εφέτη από πρόεδρο πρωτοδικών ή πλημμελειοδίκη σε κατ' έφεσιν δίκη: Η αναπλήρωση μη υπάρχοντος ή κωλυόμενου εφέτη από πρόεδρο πρωτοδικών ή πλημμελειοδίκη με πενταετή υπηρεσία είναι δυνατή στην περίπτωση που το πενταμελές εφετείο δικάζει τόσο σε πρώτο όσο και σε δεύτερο βαθμό (ΑΠ 1412/1982 ΝοΒ 1983, 268).
 ☞ για τα ανωτέρω ζητήματα, και ά. 4 παρ. 1 στοιχ. δ' και ε' Ν. 1756/1988

10 Ο Άρειος Πάγος. Ο Άρειος Πάγος ως ακυρωτικό δικαστήριο δικάζει τις αιτήσεις αναίρεσης κατά των αποφάσεων και βουλεύματων και αποτελείται από επτά δικαστές. Στην περίπτωση της αίτησης αναίρεσης υπέρ του νόμου και στην περίπτωση του άρθρ. 513 παρ. 1 το δικαστήριο δικάζει με την ολομέλεια του.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

11 Διαίρεση σε τμήματα. 1. Στο εφετείο Αθηνών και στα πρωτοδικεία Αθηνών, Πειραιώς και Θεσ/νίκης καθορίζεται από την ολομέλεια των δικαστηρίων αυτών υποχρεωτικά ιδιαίτερο ποινικό τμήμα· ο καθορισμός γίνεται με ειδικό κανονισμό, που εκδίδεται μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου κάθε χρόνου και εγκρίνεται μέσα στον ίδιο μήνα από τον Υπουργό της Δικαιοσύνης, ο οποίος έχει το δικαίωμα και να τον

τροποποιεί ύστερα από γνώμη του προέδρου και του εισαγγελέα του δικαστηρίου· ορίζονται επίσης, με τον ίδιο κανονισμό, ο πρόεδρος και οι δικαστές του ποινικού τμήματος, οι οποίοι θα απασχολούνται αποκλειστικά σ' αυτό για όλο το χρόνο, καθώς και τρεις το πολύ αναπληρωτές. Δεν επιτρέπεται να οριστούν μέλη του ποινικού τμήματος οι πάρεδροι στο πρωτοδικείο, ειρηνοδίκες ή πταισματοδίκες, που αναπληρώνουν τους δικαστές κατά τις κείμενες διατάξεις.

2. Σε κάθε δικαστικό έτος αντικαθίστανται υποχρεωτικά οι μισοί μόνο από τους δικαστές που υπηρετούν στο ποινικό τμήμα· δεν επιτρέπεται όμως σε καμιά περίπτωση ένας δικαστής να υπηρετήσει σ' αυτό περισσότερο από δύο χρόνια συνεχώς, αν άλλοι δικαστές που ανήκουν στο ίδιο δικαστήριο δεν υπηρέτησαν για μια συνεχή διετία στο ποινικό τμήμα.

3. Στις ποινικές συνεδριάσεις του δικαστηρίου και του δικαστικού συμβουλίου μετέχουν υποχρεωτικά αυτοί που ανήκουν στο ποινικό τμήμα. Δεν θίγονται οι διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 και 9 παρ. 2 του κώδικα, οι σχετικές με την αναπλήρωση των δικαστών που έχουν κώλυμα.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

Επιπτώσεις από την μη τήρηση του ά. 11 ΚΠΔ: Η μη τήρηση της διάταξης του ά. 11 ΚΠΔ δεν αποτελεί λόγο αναίρεσης, καθώς σε αυτήν ρυθμίζονται θέματα αναγόμενα καθαρά στην εσωτερική υπηρεσία του δικαστηρίου (ΑΠ 527/1974 ΠοινΧρ 1974, 766 επ., ΑΠ 229/1975 ΠοινΧρ 1975, 624 επ.). 1

12 Δικαστικός γραμματέας. 1. Στις δημόσιες συνεδριάσεις των δικαστηρίων παρευρίσκεται πάντοτε ένας δικαστικός γραμματέας, ο οποίος συντάσσει τα πρακτικά με ευθύνη δική του και του δικαστή που διευθύνει τη συνεδρίαση.

2. Όταν ο γραμματέας απουσιάζει ή έχει κώλυμα, τον αναπληρώνει ένας υπογραμματέας ή γραφέας. Στη διάρκεια της συνεδρίασης μπορεί με απόφαση του δικαστηρίου ν' αναπληρώσει κάποιος άλλος το γραμματέα, όταν του παρουσιάζεται κώλυμα. Για την απόφαση αυτή δεν χρειάζεται σύμπραξη γραμματέα.

3. Ο δικαστικός γραμματέας συμμετέχει και στη συνεδρίαση του δικαστικού συμβουλίου και αναπληρώνεται σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παράγραφο 2.

Σχετική νομοθεσία

• Βλ. υπό το άρθρο 4.

Αναφορά στα πρακτικά: Όταν δεν προκύπτει από τα πρακτικά της δίκης ότι παραστάθηκε δικαστικός γραμματέας, δημιουργείται απόλυτη ακυρότητα (ΑΠ 953/1985 ΠοινΧρ 1986, 50, ΑΠ 557/1991 ΠοινΧρ 1991, 1031). 1

Ανυπερβλήτο κώλυμα λόγω μη συμμετοχής γραμματέα: Η μη συμμετοχή του γραμματέα στην σύνθεση του δικαστηρίου λόγω στάσης εργασίας των δικαστικών υπαλλήλων επιτρέπει την διακοπή της συνεδρίασης κατ' ανάλογη εφαρμογή του ά. 375 ΚΠΔ λόγω ανυπερβλήτου κωλύματος στο πρόσωπο των δικαστών (ΤρΠλημΘεσ 3528/1991 ΠοινΧρ 1991, 757). 2

☞ και ά. 7 παρ. 1 και ά. 10 Ν. 1756/1988

13 Σχέση της εισαγγελίας και των δικαστηρίων με άλλες αρχές. Οι αστυνομικές αρχές και η χωροφυλακή οφείλουν να εκτελούν χωρίς καμία χρονοτριβή τις παραγγελίες των δικαστικών και των εισαγγελικών αρχών· σε περίπτωση ανάγκης οι δικαστικές και οι εισαγγελικές αρχές έχουν το δικαίωμα να ζητούν τη βοήθεια της αστυνομίας και

της χωροφυλακής, ακόμη και τη βοήθεια της ένοπλης δύναμης, απευθείας και χωρίς τη μεσολάβηση των προϊσταμένων τους.

Σημείωση

• Αντί για «χωροφυλακή», γρ. ήδη (μετά τον Ν. 1481/1984): «Ελληνική Αστυνομία».

- 1 **Έννοια “παραγγελιών”:** Ως “παραγγελίες” των δικαστικών αρχών νοούνται οι επιδόσεις κλήσεων, η εκτέλεση ενταλμάτων σύλληψης και βίαιης προσαγωγής και οι εντολές για την τήρηση της τάξης στον τόπο διενέργειας ανακριτικών πράξεων (ΓνωμΕισΑΠ 39/1962 [Κ. Κόλλιας] ΠοινΧρ 1962, 619).
- 2 **Προφορικές παραγγελίες:** Οι γενικοί και ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι δικαιούνται να απευθύνουν, υπό την ιδιότητά τους αυτή, έγγραφες, σε περίπτωση δε κατεπίγουσας ανάγκης και προφορικές παραγγελίες προς την Ελληνική Αστυνομία (ΓνωμΕισΑΠ 39/1962 [Κ. Κόλλιας] ΠοινΧρ 1962, 619).
- 3 **Δικαστική και διοικητική αστυνομία:** Από το πλέγμα των διατάξεων που διέπουν την λειτουργία της, η αστυνομία διακρίνεται σε δικαστική και διοικητική. Η δικαστική αστυνομία ασκείται από μία διακριτή κατηγορία αστυνομικών οργάνων, τα οποία έχουν ως αποστολή την συνδρομή προς τα όργανα της δικαστικής λειτουργίας για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, δηλαδή την ανακάλυψη του δράστη, την σύλληψη και την παράδοση των ενόχων για αξιόποινες πράξεις. Από την διάκριση αυτή προκύπτει ότι η διοίκηση και ο διοικητικός δικαστής έχουν εξουσία ελέγχου μόνο στην διοικητική αστυνομία, χωρίς να μπορούν να επέμβουν στην δράση και την λειτουργία της δικαστικής αστυνομίας (ΓνωμΕισΑΠ 16/2007 [Φ. Μακρής] ΠοινΧρ 2009, 373 επ., 374, βλ. και ΓνωμΕισΑΠ 35/1961 [Δ. Κιουσόπουλος] ΠοινΧρ 1961, 552).
- 4 **Σχέση εισαγγελίας και αστυνομίας:** Ο εισαγγελέας έχει δικαίωμα να δίνει στην αστυνομία δεσμευτικές εντολές και οδηγίες σχετικές με την πρόληψη ή την δίωξη και την προανάκριση συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων (ΓνωμΕισΑΠ 16/2007 [Φ. Μακρής] ΠοινΧρ 2009, 373 επ., 375).

3ο Κεφάλαιο: Αποκλεισμός, εξαιρέση και αποχή των δικαστικών προσώπων

Γενική νομολογία επί των άρθρων 14 επ. ΚΠΔ

- 1 **Δικαιολογητικός λόγος:** Δικαιολογητικός λόγος της καθιέρωσης του θεσμού του αποκλεισμού, της εξαιρέσης και της αποχής των δικαστικών προσώπων αποτελεί η εμπέδωση της εμπιστοσύνης των δικαζομένων στην αμερόληπτη κρίση των οργάνων απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (ΑΠ 1411/1987 ΠοινΧρ 1988, 128, ΣυμβΠλημΑθ 2504/2007 ΠοινΧρ 2009, 165).
- 2 **Αναλογική εφαρμογή στην προκαταρκτική εξέταση:** Οι διατάξεις σχετικά με την εξαιρέση των δικαστών εφαρμόζονται αναλογικά και στην προκαταρκτική εξέταση (ΣυμβΠλημΑθ 1389/2001 ΠΛογ 2001, 637).
- 3 **Αποκλεισμός ή εξαιρέση ανακριτικών υπαλλήλων:** ☞ ά. 25 ΚΠΔ
- 4 **Συνταγματικότητα:** Οι περί εξαιρέσεως των δικαστικών λειτουργιών διατάξεις του ΚΠΔ δεν αντίκεινται στο ά. 6 ΕΣΔΑ ούτε στο ά. 99 παρ. 2 Σύντ. (ΑΠ 86/2000 ΠοινΧρ 2000, 309).
- 5 **Ά. 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ:** Από το ά. 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ προκύπτει ότι η άσκηση διαδοχικών δικαιοδοτικών καθηκόντων από τον ίδιο δικαστή στην ίδια υπόθεση παραβιάζει την αρχή της αμεροληψίας του δικαστή. Κατά συνέπεια, η συμμετοχή στην σύνθεση δικαστικού

συμβουλίου δικαστή, ο οποίος σε προγενέστερο διαδικαστικό στάδιο της αυτής καθέσεως άσκησε δικαιοδοτικά καθήκοντα, δημιουργεί απόλυτη ακυρότητα λόγω κακής συνθέσεως του δικαστικού συμβουλίου (ΣυμβΑΠ 222/2009 ΠοινΧρ 2009, 310 επ.). Κάθε δικαστής για τον οποίον ευλόγως δικαιολογείται φόβος έλλειψης αμεροληψίας πρέπει να αποσύρεται. Θα ήταν, όμως, ακραίο να γίνει δεκτό ότι δικαστικοί οι οποίοι προηγουμένως είχαν υπηρετήσει στην έδρα ορισμένης εισαγγελίας δεν μπορούν να ασκήσουν καθήκοντα σε δίκες οι οποίες ερευνήθηκαν αρχικώς από την ίδια εισαγγελία, έστω και αν δεν είχαν οι ίδιοι καμία εμπλοκή στην υπόθεση. Από την άλλη πλευρά, προκειμένου να απολαύουν τα δικαστήρια της απαιτούμενης εμπιστοσύνης, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν και ζητήματα εσωτερικής οργάνωσης. Αν κάποιος πρόσωπο, έχοντας θέση σε ορισμένη εισαγγελία, ασχοληθεί στο πλαίσιο των καθηκόντων του με μία συγκεκριμένη υπόθεση, κατόπιν δε ορισθεί δικαστής στην ίδια υπόθεση, είναι αναμενόμενο να υπάρχει ο φόβος ότι το πρόσωπο αυτό δεν διαθέτει επαρκή εχέγγυα αμεροληψίας (ΕΔΔΑ, απόφ. της 1.10.1982, αριθμ. αίτ. 8692/79, υπόθ. Piersack v. Belgium, σημ. 30).

14 Λόγος αποκλεισμού. 1. Εκτός από όσα ορίζονται ειδικά στον οργανισμό των δικαστηρίων, στον ειδικό νόμο για τα μεικτά ορκωτά δικαστήρια και στον κώδικα αυτόν, δεν μπορούν στην ίδια ποινική υπόθεση να ασκήσουν έργα ανακριτή, δικαστή, εισαγγελέα ή γραμματέα όσοι είναι μεταξύ τους συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας έως και τον τρίτο βαθμό.

2. Από την άσκηση των παραπάνω έργων σε ποινική υπόθεση αποκλείεται επίσης: α) όποιος αδικήθηκε από το έγκλημα, με εξαίρεση όσων ορίζονται σχετικά με τα εγκλήματα που γίνονται στο ακροατήριο (άρθρα 116 και 117)· β) όποιος είναι σύζυγος του κατηγορουμένου ή του αστικής υπευθύνου ή εκείνου που αδικήθηκε από το έγκλημα. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που κάποιος είναι συγγενής εξ αίματος με τα πρόσωπα αυτά σε ευθεία γραμμή απεριόριστα και εκ πλαγίου έως και τον τέταρτο βαθμό ή συγγενής εξ αγχιστείας έως και το δεύτερο βαθμό. Ο λόγος αποκλεισμού που οφείλεται στην αγχιστεία εξακολουθεί να υπάρχει και μετά τη λύση του γάμου. Αποκλείεται επίσης εκείνος που είναι ή ήταν επίτροπος ή κηδεμόνας των ίδιων προσώπων ή που συνδέεται μαζί τους με υιοθεσία· γ) όποιος ήταν συνήγορος του κατηγορουμένου ή του πολιτικώς ενάγοντος ή του αστικής υπευθύνου στην ίδια υπόθεση· δ) όποιος εξετάστηκε ως μάρτυρας ή γνωμοδότησε ως πραγματογνώμονας ή τεχνικός σύμβουλος στην ίδια υπόθεση.

3. Ο δικαστής που έχει συμπράξει στην έκδοση απόφασης, κατά της οποίας ασκήθηκε έφεση ή αναίρεση, αποκλείεται να δικάσει στις δύο τελευταίες περιπτώσεις.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΛΟΓΩ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ

Συμμετοχή σε διαφορετικά στάδια: Ο αποκλεισμός συγγενών από την ίδια υπόθεση αφορά στην άσκηση καθηκόντων από αυτά όχι μόνο στο ίδιο αλλά και σε διαφορετικά στάδια της διαδικασίας (ΑΠ 787/2001 ΠΛογ 2001, 1708, ΑΠ 1343/2011 Νομος, ΑΠ 549/2015 ΠοινΔικ 2016, 341). **1**

Συγγένεια δικαστικού προσώπου με συνήγορο: Η συγγένεια δικαστικού προσώπου με τον συνήγορο του κατηγορουμένου ή του πολιτικώς ενάγοντος ή του αστικής υπευθύνου δεν συνιστά λόγο αποκλεισμού κατά το ά. 14 ΚΠΔ, αλλά λόγο αποχής κατά το ά. 23 παρ. 3 ΚΠΔ (ΣυμβΠλημΧαλκ 10/1991 [εισ. πρότ. Γρ. Πεπόνη] ΠοινΧρ 1991, 437). **2**

Συγγένεια δικαστή με υπάλληλο του πολιτικώς ενάγοντος νομικού προσώπου: Απόλυτη ακυρότητα λόγω κακής σύνθεσης δημιουργείται, όταν στην σύνθεση του δικαστηρίου συμμετέχει δικαστής του οποίου ο γιος υπηρετεί στην νομική υπηρεσία της τράπεζας που έχει δηλώσει παράσταση πολιτικής αγωγής (ΑΠ 100/2008 ΠοινΔικ 2008, 941 επ.). **3**